

Azerbaycanlı Yazar İsmayil Şıxlı'nın *Namert Güllesi* Adlı Hikâyesinin Türkiye Türkçesine Aktarımı*

İsmayil ŞIXLI
Çev.: Dr. Asuman GÜRMAN ŞAHİN**

Niftalı koha¹, atın yem torbasını indirmeden önce koşum takımlarını da çıkarıp atın sırtının terini arkın suyunda yıkamak istedi; ama fikrini değiştirdi. Ata eyerini çıkarmadan yeni yem torbası astı. Ve arkın alt tarafına doğru bağladı. Biliyordu hava çok sıcak, at da kan ter içindeydi. Ancak başka çaresi yoktu. Eskiden atını canının istediği yere bağlar; yem torbasını sık sık değiştirir; terlemesine izin vermezdi. Koşum takımını da çıkarırdı ki at rahat nefes alsın, canı isterse atlasın, isterse kişneyip şaha kalsın. İsterse ipinden kurtulup yıldıya karışsın. Niftalı, ateş saçan gözlü, doru renkli, derisi ışıldayan atına, atının seyiren sırtına, genç kız saçı gibi yumuşacık olan yeşillerine bakmaya doyamazdı. Çoğu zaman da eyersiz sırtına atlar, Kür nehrine dörtlü gider, orada yıkar ve nehrin kıyısına geçerdi. O zamanlar kendisinin de atının da hiçbir şeyden korkusu yoktu. Hem civan gençti, hem de... Ama şimdi, koha olduktan sonra daha tedirgin bir hayatı olmuştu.

O, ağır ağır önündeki küçük tepeye çıktı. Arkın üstünden atlayıp ağaçların gölgesinde durdu. Gözlerini karşısındaki ufka giden tarlalara dikti. Rüzgâr hafif hafif esiyordu. Kurumaya yüz tutmuş sümbüller hışırdıyordu. Otları çoktan sararıp solmuş dereli, tepeli bu bozkırın ortasında kümelenen kavak ağaçlarının yaprakları da hışırdıyordu. Kim bilir kimin sevap olsun diye diktiği, bu ağaçların dibinden akan arkın suyu da şırıldıyordu. Niftalı koha gölgeye atılmış olan kilime, döşeğe ve yer yastığına baktı. O, her zaman ekinleri biçen işçilere bakmaya geldiğinde burada uzanıp dinlenirdi. Şimdi de her zamanki gibi üstünü başını çıkarmadan kilimin üstüne geçip yer yastığına sırtını yaslamak istedi. Sıcak bunaltsa da çizmelerini, tüfeğini ve koltuk altındaki tabancasını çıkarmak istemedi. Ancak aşırı sıcakta buram buram terlediği için böyle oturması mümkün olmadı. Hem kimden korkacaktı ki! Kerem büyük ihtimalle bu sıralar Dilican tarafındadır. Sıcak yaz aylarında buralarda olmazdı. Olsa bile korkmuyordu. O, asla silahsız bir adama kurşun sıkmazdı. Köyden kaçtıktan sonra buralarda dolaşıyordu.

Tüfeğini ağaca yasladı. Çizmelerini çıkardı. Gömleğinin düğmelerini açtı ve kilimin üzerine uzanıp yer yastığına yaslandı. Mendillerinin uçlarını düğümleyerek başlarına geçirip tarla biçen işçilerin oraklarının çınlaması duyuluyordu. Bu çınlamalar buğday başaklarının hışırtısına karışmıştı. İşçiler haklarını alıp, hemen burada dövüp, tahıllarını yaylaya, çocuklarına götürmek istiyorlardı. Niftalı koha da acele ediyordu. Herkes çoktan yaylaya çıkmıştı. Ama o, hâlâ çıkamamıştı. Doğrusu, köyde yalnız kalmaktan da tedirgindi. Köyde o kadar çok düzenbaz, namussuz insan vardı ki... Onlardan biri de köye dışardan gelen Mürşüt idi.

* ŞIXLI, İsmayil, Seçilmiş Eserleri 2, "Namerd Güllesi", Şərq-Qərb, Bakı, 2005, ss. 383-390.

** Celal Bayar Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, asumangurman@hotmail.com

¹ Koha bugünkü muhtarlığa benzeyen köy veya kasaba yöneticisi anlamına gelmektedir.

Köyde onun nereli olduğunu hiç kimse bilmiyordu. Sadece geçmiş günlerin birinde Niftalıların evlerinin önünde üstü başı yamalı, açlıktan yutkunmuş ve melûl, mahzun bakışlı bir çocuğun boynu bükük durduğunu biliyorlardı. Elinde baston, omzunda eski bir heybe, başında tüyleri dökülmüş bir papak vardı. Soğuktan yüzleri diken diken olmuş dudakları ise çatlamıştı. Gözleri, neredeyse suyu çekilmiş kuyunun dibindeki su birikintisi gibi belli belirsiz ışıldıyordu.

Kapıdaki bağırtı üzerine evdekiler dışarı çıktı. Havlayan köpekleri susturarak "Kimsin sen çocuğum?" diye seslendiler. Niftalı'nın babası paltosunu omzuna aldı. Oğluyla beraber dışarı çıktı. Nereden geldiği belli olmayan bu Allah'ın kuluna dikkatle baktılar. Onun bu civardan olmadığını anladılar. Ama son zamanlarda böylelerine sık sık rastlanıyordu. Ya düşmanını öldürdükten sonra buralara kaçıp sığınıyorlardı ya da bir lokma ekmek bulabilmek için bu yollara düşüyorlardı. Niftalı'nın babası çocuğu tepeden tırnağa dikkatle süzdü ve "Yok, bu adam birilerini öldürüp kaçanlara benzemiyor." diye aklından geçirdi. Fakat bir türlü içine sinmiyordu. Çocuğun gözlerindeki ifade Niftalı'nın babasının hoşuna gitmemişti.

Sanki çocuk bunu hissetmiş gibi kendini acındırmaya çalışarak yalvardı:

- Kaçağım, dayı ben, kimsesizim.

Adam oğlunun yüzüne baktı. Niftalı ise bu kaçağın yırtık çarığından çıkan parmağına gözünü dikerek:

- Bu evi sana kim gösterdi?

- Kimse. Tesadüfen geldim. Size sığındım

Baba oğluna baktı, oğlu da babaya.

- Adın ne?

- Mürşüt.

Doğru mu söylüyordu Allah bilirdi. Kimliği yok, şahidi yok, "yabancı biri" idi.

O günden sonra ona köylüler kendi arasında "yaban Mürşüt" dediler. Önceleri hayvanlara baktı, sonra tarlaya ekine gitti. Niftalı'yla dostlaşıp kardeş gibi oldular. Babası öldükten sonra Niftalı ona toprak da verdi. Hatta birbirlerine yardımcı olup ev yapıp, hayvanlardan pay ayırıp bir de at aldılar.

Yaban Mürşüt becerikliydi. Eline biraz sermaye geçtikten sonra Tiflis'e, Gence'ye gitti. Mali durumu düzeldi. Kendini toparladı.

Niftalı bir gün Mürşüt'ün karısına kötü davrandığını duydu. Haftalarca eve gelmiyor, köyde zevk ve sefa içinde hayatını sürdürüyor, çocuklarıyla ilgilenmiyordu. Bu durum Niftalı'yı rahatsız etti. Mürşüt'ü yanına çağırırdı. İki-üç gün ondan haber bekledi; ama Mürşüt'ten cevap çıkmadı. Bir gün yolda karşılaştılar:

- Ortalarda görünmüyorsun.

- Ne oldu? Görünmek zorunda mıyım?

- Belki de söyleyeceğim bir şey vardı.

- Senin bana ne diyeceğin olabilir ki!

- Benimle niye böyle saçma sapan konuşuyorsun?

- Niye konuşmayayım. Susmam mı gerekiyor?

Atlar dizginlerini kemirip, burunlarından ses çıkardılar. Karşı karşıya gelerek arka ayakları üzerinde döndüler. Yolun tozu havaya kalktı.

- E, bakıyorum da ayakların yere basmıyor. Ne kadar çabuk havalandın.

- Saçma sapan konuşma! Lafı ağızda geveleme de çıkar ağızındaki baklayı.

Niftalı sinirlenmişti. Kendini zor tutuyordu.

- Karına ve çocuklarına el kaldırdığını bir daha duyarsam seni ayağımın altına alırım! Anladın mı!

- Hata yaparsın Niftalı! İyi halt edersin babanla birlikte!

- Vay, yaban it oğlu it! Bana cevap mı veriyorsun bir de!

Kamçının şaklaması ile Mürşüt'ün atın ayaklarının dibine düşmesi bir oldu. Niftalı koha attan inmeden onu dövmeye başladı. At da sahibi gibi öfkelenerek onu ayaklarının altına aldı. Kohanın siniri geçmedi. Atın üstünden atladı. Toz toprak içinde kıvranan yabanın yakasından tutup yolun kenarına sürükledi. O an hançer havada parladı.

- Halt ettim Niftalı. Beni öldürme. Çocuklarıma yazık. Babanın mezarı, çocuklarının başı için sevaba girersin beni öldürme.

Koha kolunu aşağıya indirdi. Mürşüt'ün kuyunun dibindeki ışıldayan suya benzeyen gözlerine nefretle baktı ve yakasını bıraktı.

- Def ol git! Sen evdekilere dua et.

Mürşüt, sessizce doğruldu. Üstündeki tozları silkeledi. Yine sessizce ata bindi. Aynı sükûnetle köye doğru yavaş yavaş ilerledi ve dizginlere asılıp atını geri döndürdü.

- Öyle olsun koha. Ben de senden öcümü almazsam adam değilim. Niftalı kendine gelinceye kadar atın başını çevirip bağırırdı. Bana ilıştirdiğin kancığı da götürebilirsin.

Koha, ata binip tüfeğini doğrultana kadar Mürşüt gözden kayboldu. Ertesi gün evi terk edip, köyden kaçtığını duydu.

Niftalı, koha olduktan sonra istese de istemese de bazen kırıcı olabiliyordu. Üstündeki idarecilerden ne kadar uzak dursa da, onların gözüne ilişmemeye çalışsa da olmuyordu. Yine arayıp, bulup azarlıyorlardı. Falan hırsız niye yakalamadın, filan kaçığa niye yiyecek verdiler, Kaçak Kerem'in Kür'den geçip yaylağa çıkmasına niye izin verdin diye bahanelerle onu azarlıyorlardı. Söylenmesi kolay! Ama böyle şeylerden ötürü köylülerle, komşularıyla nasıl yüz göz olabilirdi. Vazife boyunduruk gibidir. Boynuna bir geçirdiler mi, sırtına binip istedikleri yere sürmek isterler. Ya katlanacaksın ya da onları da kendinle ve boyunduruğunla birlikte Kür'e dökeceksin.

Gökten adeta ateş yağıyordu. Otların üzerinden yükselen sıcak hava tandır alevi gibi havayı yalayarak çıplak tepeleri aşılıyor, Karayazı koruluğuna karışıyordu. Oradan da suyu ışıldayan Kür'ün üstünden geçip Karayazı meşesinin ağaçlarını sarıyordu. Niftalı kohanın gölgesinde uzandığı ağaçların gövdesine yapışmış cırcır böcekleri kulakları sağır edecek kadar yüksek bir sesle ötüyordu. Sıcak ve cırcır böceklerinin sesi Niftalı kohayı bunaltmıştı. Ayaklarını suya sokup serinlemek ve başını, boynunu yıkayıp biraz rahatlamak istedi. Ayağa kalktı, gömleğini çıkardı. Arka yaklaşıp çömeldi. Elini suya uzattı. Kür tarafından uzanıp kabristanlığın yanında yokuşa doğru giden toprak yoldan gelen atlıları görmedi. Cırcır böceklerinin sesi kulağını sağır ettiğinden atların kişnemelerini, üzengilerinin şıkırtısını ve nal seslerini duyamadı. Sadece bir silah sesi duydu. Sırtı acıyla kasıldı. Elini sudan çekip doğruldu. Geri dönüp arkaya baktı. Atlılardan biri dizginleri çekip atı şaha kaldırdı. Ardına dönüp birine bağırırdı. Kamçıyla vurdu.

- Namert alçak!

Başka bir şey duymadı. Otların hisırtısı, yaprakların fisiltısı, suyun şırıltısı, cırcır böceklerinin sesi birden bire zayıfladı, zayıfladı işitilmez oldu. Havayı ağırlaştırıran nem ve

sıcaklık sanki bir kor gibi gözlerine doldu. Gözbebeklerinin önünde dalgalandı ve sise dönüştü. Her şey bu dumana bürünmüştü.

Kerem attan inip ağacın altına yetiştii. Niftalı kohanın başını dizinin üstüne aldı. Kurşun sırtından girip göğsünden çıkmıştı.

Gözleri kapalıydı. Yalnızca dudaklarının kıpırtısından daha nefes aldığı anlaşılıyordu. Kerem aralarına kan düşüp düşmanlıkları başladıktan sonra onu bu kadar yakından görmemişti. Bir hayli değişmişti. Biraz dolgunlaşmış, esmerleşmiş, kalın bıyığı biraz kırışmış, şakakları ağarmıştı. Gözlerinin etrafında ince ince kırışıklıklar belirmişti. Kerem Niftalı'nın kan kaybettiğini fark etti. Telaşlandı. Gömleğinin yakasını açtı; ama ona nasıl yardım edeceğini bilemedi. Niftalı da bunu hissetmiş gibiydi. Kıpırdadı. Göz kapakları aralandı. Dikkatle Kerem'in yüzüne baktı. Git gide sönükleşen göz bebekleri durgun su gibi berraklaştı ve birden bire büyüdü. Kerem, Niftalı'nın vücudunun sanki üşüyormuş gibi titrediğini hissetti. O da ürperdi. Kederlendi.

- Şimdi ben ne yapayım, a Niftalı! Gence'ye gidemiyorum, Tiflis'e de... Senin derdine nasıl çare bulayım?

Niftalı, sesini duyunca ürperdi, sonra doğrulmaya çalıştı. Başını azıcık kaldırıp, gözlerini karşındakine dikti. Kimin dizinin üzerinde olduğunu anladı. Önce heyecanlandı. Kerem onun gözlerindeki ışığın sayrılığını hissetti. Sönmekte olan mum gibi titreyen bu hayat belirtileri birdenbire duruldu, sakinleşti. Dudakları kıpırdadı.

- Kerem?

- İyi tanıdın, Niftalı, benim.

- Çok iyi, senin olman daha iyi.

Bu söz Kerem'i sarstı. Sanki dizinin üstünde can veren düşmanı değil aziz bir dostuydu. Bu adam her zaman dağda, derede onun izini süren, onun kanına susayan ya da fırsat bulur bulmaz ihbar etmeye hazırlayan adam değildi. Düşman olmadan çok önceleri birlikte oynadıkları, Kür'ü yüzererek Karayazı'ya geçtikleri, at binerek köyler arasında koşturdukları, sevdikleri kızla buluşmaya birlikte gittikleri çocukluk arkadaşı, sırdaşıydı. Şimdiyse birbirlerinin yüzüne hasret kalmışlardı. Silahlıydılar. O Kerem'e yaklaşamıyordu. Kerem de ona. Kerem tüfeğini alıp dağlara çıkmıştı. At sırtında ömür geçiriyordu. Çetesiyle Tiflis'ten girip Gence'den çıkıyor, Dilican deresinde divanı kurup kötülerini yargılıyor, dağları aşır Aras'ı geçiyordu. Bazen Revan'dan, bazen İran'dan... Niftalı koha ise evinde, akrabalarının korumasında tedirginlik içinde yaşıyordu. Koha olduktan sonra değişmişti. Kerem ona birkaç kez haber göndermişti ki köylülere zarar vermesin. Ama bunun bir faydası olmamıştı. Kerem onu arıyordu, hem de çoktan arıyordu kulağını bükmek için.

- Çetende yeni biri var mı?

Kerem güçlükle duyduğu bu sözlerin cevabını hayli geciktirdi.

- Var.

- Kim?

- Mürşüt.

- O alçak mı?

Bu söz Kerem'e adeta bir kurşun gibi saplandı. Sanki gözlerine bir karanlık çöktü. Üzüldü, çok üzüldü.

- Bana sığındı, ne yapayım?

- Bize de sığınmıştı. Sonucunu gördün.

Niftalı inledi. Kerem onu inletinin yarısından değil, emeğinin gayretinin boşa gitmesinden olduğunu zannetti.

Niftalı kohanın yüzünü soğuk ter bastı. Yüzünü buruşturdu. Sonra yüzündeki bu ağrı ve ızdırabın yerini hafif bir tebessüm aldı.

- Şimdi rahatça ölebilirim... Allah'a şükür zannım boşa çıktı... Yoksa öbür dünyaya sitemle gidecektim. Çok şükür Kerem gözümden düşmedin... "Başımı biraz yukarı kaldırdı."

Kerem, koltuğunun altından tutarak onu hafifçe doğrulttu. Niftalı biraz sakinleşti. Yüzünden kuş nefesine benzer hafif bir hayat ışığı geçti. Uzaklara baktı. Kerem, dumanlanmakta olan gözünün Kür'ün karşı kıyısına, Ceyrançöl ovasından sürünerek geçip sahil boyu uzanan Karayazı'ya, biraz ötedeki köyün görünen evlerine, otlarına, buğday yığınlarına, yavru taylarında, hayvan otlatan çocuklarına dikildiğini hissetti. Otlar yerlerinde kuruyup kalmıştı. Yine rüzgâr esiyor, buğday başakları hışırıyor, arkin suyu şırıltıyla akıyor, cırcır böcekleri tiz bir sesle ötüyordu. Niftalı'nın gözünün önünden tandır sıcaklığına benzer dalga dalga sıcaklık geçiyordu. Ancak gözünün karardığını mı yoksa gerçekten sıcaklık mı olduğunu ayırt edemiyordu.

Birden doğrulup yüzünü etraftaki atlılara çevirdi. Bakışları ile Kerem'in arkadaşlarını bir bir süzdü. Mürşüt'le göz göze geldiğinde yeniden yay gibi gerildi. Kerem, Mürşüt'teki değişikliği fark etti. Yanakları kıpkırmızı olmuştu. Bu kızarıklık son çırpınışlarını yapan kalbin damarlara gönderdiği son damla kanın kızartıyordu. Niftalı, parlaklığını gitgide kaybeden gözlerini Kerem'e dikti:

- Kerem, senden bir isteğim var.

- Söyle.

- Tabancanı çıkar, beni anlının ortasından sen vur.

- Ne diyorsun?

- Hadi, herkes Niftalı'yı kaçak Kerem'in öldürdüğünü sansın. Yiğidi yiğit öldürür, alçaklar değil.

- Bunu yapamam

- Eğer dediğimi yapmazsan, babanın oğlu değilsin. Niftalı derin bir nefes aldı ve yavaşça nefesini bıraktı.

Kerem üzüldü. Gözyaşlarına güçlkle hâkim oldu. Gözleri Mürşüt'ü aradı. Elleri titredi. Tüfeğini doğrultup şuracıkta tilki gibi büzüşmüş şerefsiz Mürşüt'ü öldürmek istedi. Ama vazgeçti. Bu sefer de Niftalı'nın akrabaları onu sağ bırakmazlardı. Bir de elini bir şerefsizin kanına buluşturmak istemedi.

- Onun tüfeğini de atını da elinden alın. Def olup gitsin. Siz de attan inin. Tüfeklerinizi eyerlerinize asın. Bizi kurşun yağmuruna tutsalar da aldırmayın. Köye gidiyoruz.

Kerem karar vermişti. Niftalı'nın cansız bedenini köye kendi götürecekti. Onu kollarında taşıyacak, atı ise arkadan gelecekti. Kaçaklar da atlarının yularlarını bırakıp, cenazenin ardından sessizce yürüyeceklerdi. O, bunun çok ağır ve zor bir iş olduğunu biliyordu. Köylüler onların önüne çıkacak, kadınlar ve çocuklar bağırıp çıkıracak, haykırıp saçlarını yolacak, beddualar edeceklerdi. Belki de onlara ateş edeceklerdi. İleri geri konuşanlar, devlete haber verenler de bulunabilirdi. Ama köylerinde böyle namertlerin olduğuna inanmıyordu. O, Niftalı'nın cansız bedenini sessizce evine kadar götüreceklerinden emindi. Onları derin bir sessizlik içinde de olsa öflerine uygun karşılayacaklar. Kerem adamlarıyla definde de iştirak

edecek, nden sonra onun eŐine dostuna, akrabasına baŐ sağlığı dileyip dağlara döneceklerdi.

Kerem, kollarının ve dizlerinin üzerinde bir serinlik hissetti. Niftali'nın bedeninin soğuduğunu anladı. Ama yüzünü dikilmiŐ, solgun gözlerinin derinliğinde bir intizarın olduğunu da anladı...

Elini usulca tabancasının kılıfına uzattı. Parmakları titreyerek kılıfın düğmesini açtı...

1987